

Jose Manuel Erauskin,  
«Txirrita» eta Xaturnino  
Erauskin, Altzako  
Gazteluene baserrian.

GARA



## BERTSOLARIEN KOLEGIOAK, SAGARDOTEGIAK

**B**ertsozale handia da Juanjo Uria Zubiarra. Umea zela bere aitona-rengandik jaso zuen bertsoak kantatzeko zaletasuna. Aitonak buruz zekizkien bere garaiko bertsolari ospetsuenen hainbat eta hainbat bertso, Txirrita mitikoarenak batez ere. Duela hiru hamarkada Juanjo Uriak bultzatu zuen Hernaniko bertso eskolaren sorrera eta gaur egun lanean jarraitzen du. Bertsolaritzaren historia ondo ezagutzen du eta ondoko lerroetan erakusten du ezagutza hori.

Sagardoak eta bertsoak lotura estua izan dute antzinatik. Nahiz eta gaur hemen, hori baieztatzen duten zertzelada batzuk baino ez ditugun ikusiko. Izan ere, sakonago joz gero gaurko espazioa baino dezente luzeagoa beharko litzateke bertsoaren eta sagardotegien arteko harremana aztertzeko.

Manuel Lekuona maisu handiak bere "Ahozko literatura" lanean sagardotegiek bertsoaren zabalkunde izandako garrantzia azpimarratzen du. XIX. mendearen bukaeran sagardotegietan antolatzen ziren bertso lehiaketak aipatzen ditu eta jendea sagardotegietara ekartzeko bidea zirela adierazten du. Eta esan daiteke, sagardotegiak, bertsolaritzaren lehenengo bertso

eskolak kontsideratzen zituela Lekuona zaharrak.

Aipatutako liburuaren 257. orrian, Pello Errota eta Juan Joxe Udarregi bertsolarien arteko bertso lehia aipatzen du Don Manuelek. Hernanin izan zen, eta epaile, hernaniar ospetsu bat: Agustin Paskual Iturriaga, hain zuzen. 30 urtetik gora izango dira Lekuonaren liburu zoragarri hau erosi nuela eta denbora horretan askotan esku artean ibili ere bai, hainbat eta hainbat gauza kontsultatu eta aldi berean bere mami eder eta aberatsarekin gozatzeko. Ez dakit, ordea, kontraesantxoren bat ez ote dagoen gaur darabillkigun kontu honetan, izan ere, kontuan izan behar da Iturriaga hil zenean -1851- Udarregik 22 urte zituela, baina Pello Errotak 11 urte besterik ez. Bestalde, orain ikusiko ditugun bi bertsoak, Hondarribian kantatu zituztela adierazten du Antonio Zavalak Auspoa saileko Udarregiren liburuan.

Baina, oraingoz utz dezagun ikerketa hau beste baterako. Eta sagardoaren (edo bere usainaren) dastaketan hasi aurretik, eta Lekuonak Iturriaga aipatzen duen aitzakiarekin, gauza pare bat esango ditut Iturriagari buruz, nahiz eta ez duten zerikusirik sagardotegiarekin. Alde batez, 1778an jaio eta 1851n hildako

hernaniarra izan zela, apaiza, idazlea eta irakaslea. Eta bestetik, irakaskuntzari emana, gazteei batez ere pedagogia irakatsi zuela. Gipuzkoako osotik eta Nafarroatik ere etortzen omen ziren ikasleak Iturriagak sortu zuen Hernaniko eskolara. Euskararen presentzia defendatu zuen eta euskara eskoletan sartu eta erabiltzearen aldekoa zen orduko. Begira, duela 200 urte inguru zer zioen:

*Badirade latinez,  
badira erderaz,  
ez al ditugu behar  
guk ere euskeraz?*

Baina parentesia itxi eta itzul gaitzen bertsoaren eta sagardotegien arteko loturara.

Pello Errotak, ikasten aritu gabeko hizlariak direla esaten dio bere bertsoan Udarregiri:

*Lagunduko al digu  
guziyoen jahiak,  
berak eman dizkigu  
ahilidadiak,  
asitza dijua  
predikadortak,  
sekula itxudiatzen  
ibili gabiak.*

Eta Udarregik, azken puntuan, bertsolarien eskolak zein diren esanez erantzuten dio Pello Errotari:

Asiyera eman du Pello Errotariyak, errespuesta orain Juan Jose Udarregiyak, batek hainbat deretxo daukagu guk biyak, gure kolejiyuak sagardotegiak.

Gerora ospea lortu zuen arrazola bota zuen Udarregik bertso hartan: «gure kolejiyuak, sagardotegiak».

Hemen, Lekuonak bere liburuan jartzen dituen bezala ipini ditut bertsoak. Auspoan datozenekiko badira desberdintasun eta aldaera batzuk.

**UDARREGI AITA**

Udarregiren aita bertsolaria zen. Orain kantatuko dugun hau, Juan Migel aitak jarritako zortzi bertsoa sorta bateko azkena da. Oria ballaran etxeak eta bidea egiten ari zirela, ardoa kontrabandoan pasatzen ote zen eta gai horren bueltan jarritakoak dira. Azkenekoa bakarrik doakizue, hain zuzen, sagardotegietan bertso jarriak kantatzen zirela adierazten duena. Auspoatik jasota dago.

Orra bertso berriyak euskera garbiyan, argiak paratuak dituzte Oriyan, ikasi nai ditunak artu memoriyan, jaiari kantatuzteko sagardotegiyen.

**«SAGARDOAREN GRAZIYA»**

Auspoa argitaletxearen hasera 1961ean izan zen eta Tolosako Ramon Artolaren (1831-1906) bertsoak jasotzen dituen liburu batekin ekin zion bere ibilbide oparo eta luzeari: "Sagardoaren grazia" izenekoa, hain zuzen. Eta hitzaurrean esaten den moduan, zenbat aldiz kantatu ote diren Tolosako eta Euskal Herriko taberna eta sagardotegietan Artolaren bertsoak! Gaurkoan, batzuk bakarrik ipiniko dizkizuegu:

Bedeinkatua izan dedilla sagardoaren grazia, bai eta ere kupira gabe esaten duben guziya, erari honek gizon askori ematen dio bizia, au eran gabe egotia da neretzat penitentziya.

Goizian sartu tabernan eta ateratzen naiz azkena, egun guzian zurrutian da etzait betetzen barrena, au da erari maitagarria, arras poztutzen nauena, Maria Jesus biotzekoa befe amaseigarrena.

Gosea ez det aundiya bañon egarriya bai ugari, nere barrenak maitasunik ez diyo berriz urari, sartzen ditudan koarto pitxarrak ematen dizkat tripari, nire denboran bizia kentzen diot zenbait sagardoari.

Gaitzik ez duben erari oni gogoz oi diot nik ekin, satisfazioz ez naiz arkitzen

pitxar bat edo birekin, iru edo lau izaten ditut arratserako nerekin, tristura eta penak sendatzen ditut sagardoarekin.

**Zortziko txiko sail batetik hau aukeratu dizuet:**

Oi edari maite, oi edari ona, kulpikan gabe preso kupelan egona, orain libratzen zera, gure zoriona, atoz, pozturik delka daukazu gizona.

**PAULO TXIKIA**

Pablo Zubiarrain bertsolaria Paulo Txikiya edo Ernani Txikiya bezala zen ezaguna. Hau ere hermaniarra. Epeleko Telleria baserrian jaioa 1912an, 2002an hil zen Hernaniko zaharren egoitzan. Txirrita jao zen Latxe baserriatik bi kilometro baino gehiago ez dira egongo Paulo Txikiaren baserrira. Beraz, mai-su ederra izan zuen Paulok gaztetatik eta ederki ikasi zuela bertsoetan esan beharra dago, gero ibilbide luzea egin zuelako hurrengo hamarkadetan, bere bertsoak fin eta dotorea bertso zaleei erakutsiz. Bertso jarri asko utzi dizkigu Paulok, eta, gaurko gaia sagardoarena denez, edari honi jarritako sortxo batetik hauek aukeratu dizkizuet, Auspoako "ia kantatuz bezela" liburutik ateratakoak. Lehenengo sagarrondo «paradisuan sortua» izango zela zioen Paulok aurreneko bertsoan, eta honela jarraitzen du:

Azi artatik sortu ziraden lur ontako sagastiak, guraso zarrak ondiatuta lenago zeuden sasiak, bi arbol klase jarri zituzten, dira geza ta gaziak, alien zumoa edan rezaten euskaldun seme guziak.

Donostiatik etortzen ziran tranbe zar danak betean, Astigarraga ta Hermanira jendea garai batean, danak euskeraz kantatzen zuten upel aundien tardean, orain dagoen aiña kanpotar ez baitzegoen artean.

Sagardotegi maitagarriak beti zaituztet goguan, zure barruan neguan antxe egoten nintzan zeruan, zar eta gazte danak bildurik upeltxoaren onduan, bertsolariak ederki daki zenbat gozatzen genduan.

**AZKENA**

Azkenik nire bi bertso jarriko dizkizuet, atrebentziarengatik barkamena eskatzen dizuedan bitartean. Duela hiruzpalau urte eskatu zizkidaten Hernanin, eta jarri nituenetik aldaera pare bat edo egin dizkiet, baina hauek dituzue "Naparruati ardo karraio" doinuarekin edo zuek gogoko duzuen zortziko handiko edozein doinuarekin kantatzeko:

Sagarrondotik sagarra eta sagarretik sagardoa, edari trinko bezain garbia, fina bezain apata, busti orduko zeinen ezitro gozatzen duen aboa, beraz asaba zaharren antzera egin dezagun tragoa.

Baserriarrak sagarra bildu ta zain dago tolaera, gero kupelan denboratxo bat gozo-gozorik gordea, hor hartuko du kolorea ta edateko zaporea, horra sagar soil soil txiki batek sortzen duen ondarea.



Jon Mala eta Sebastian Lizaso bertsolariak, Gipuzkoako txotx denboraldiari hasiera ematen, 2011. urtean.

Andoni CASTELLADA | ARGAZKI PRESS



**EUSKO LABEL**

**Euskal Sagardoa**  
Sidra Natural del País Vasco

# SAGARDOA

# EUSKO

# Labela

## duen BAKARRA.

# %100

# BERTAKO

# sagarrarekin

# BAKARRIK

# egina





**hazi**  
LABIA, ITASBERRI ETA ALDARREN BAITARREN  
BEGARREKO BARRIA, URTEA 9. BARRIOA

**2014**  
Euzko Sagardotegiak

UXANTE  
SAIZAR  
LEZAGA  
BEREZIARTUA  
BALEJO  
ABURUA

ASTARRK  
OLA  
LANDEO  
PETRITEGI  
EULA  
ITXERRARRIA

EGOSKIZA  
KANDI  
ITXASSURU  
ANOTZA  
ALPE  
PARRAGERRI

URRITARTI  
CALONGE  
LABIA ARTE  
TRINDORAS ITURRI  
ITURBETA  
BURSTALIKI

LEZTA  
MATXOYA